

PANEL 2: Upravljanje valutom – usponi i padovi

Politika valutnog kursa je vjerovatno oblast u kojoj postoji najviše razlika između zemalja ovog regiona, jer neke zemlje imaju fleksibilne devizne kurseve, neke imaju fiksne kurseve, neke vode politiku rukovođenog upravljanja deviznim kursom, a Crna Gora se nalazi u režimu eurizacije.

I pored izraženih razlika u ovoj oblasti mislim da kao region potvrđujemo jednu od najvažnijih nerazriješenih dilema međunarodne ekonomije – da ne postoji jedinstven odgovor o prednostima jednog režima deviznog kursa u odnosu na ostale prikladne karakteru savremenih međunarodnih odnosa.

Zemlje sa fleksibilnim deviznim kursom se često suočavaju sa izazovom održavanja stabilnosti kursa svoje valute, a onima sa fiksnim kursom nedostaje fleksibilnost u vođenju ekonomske politike.

S obzirom da Crna Gora ne vodi politiku valutnog kursa dozvolite mi da vašu pažnju održim na pitanjima izazova kojim se suočavamo u oblasti regulacija i supervizija banaka.

Volio bih da mogu da kostatujem da od predhodne 2009. godine neće, za duže vrijeme, biti teže za zemlje našeg regiona.

Globalna kriza koja je prenesena u region u posljednjem kvartalu 2008. godine, ispoljila je neočekivano puno negativnih efekata od pada povjerenja u finansijske sisteme, preko pogoršanja bilansa plaćanja do rasta nezaposlenosti i pada investicionih i lične potrošnje kao komponenti agregatne tražnje.

Pozicija centralnih banaka je postala najdelikatnija zbog institucionalne pozicioniranosti, uticaja na bankarski sector i kapaciteta za upravljanje krizama.

Crna Gora se suočila sa nekoliko bitnih šokova: naglom promjenom očekivanja investitora, smanjenom tražnjom i pojačanom konkurentnošću iz inostranstva u ključnim privrednim sektorima, promjenom rizične averznosti banaka u drugu krajnost, izraženim rastom sistemske nelikvidnosti te pojačavanjem nezaposlenosti.

Po meni ključni šok koji je kriza proizvela u CG je devalvacija aktiva na kojima je bio baziran koncept razvoja i neblagovremena sinhronizacija politika u krizi sa nedovoljnom efikasnošću prestrukturiranja i rješavanja problema.

Kriza je pokazala da je mala i otvorena privreda snažno “ranjiva” na eksterne šokove. Ovo zbog svoje slabije diferzifikovanosti, manje disperzije poremećaja kroz sistem i jače zavisnosti od novčanih priliva iz inostranstva.

Kriza u Crnoj Gori je započela kao kriza povjerenja u finasijski sistem na bazi bolnih istorijskih iskustava. Predhodno restruktuiran i vlasnički osnažen banakarski sektor je ublažio te brže revitalizovao početno nepovjerenje pomognut urgentnim akcijama nosilaca fiskalne i monetarne politike.

Sa druge strane refleksija krize na realni sektor je dodatno iskomplikovala odnose razmjene i pojačala nepovjerenje kreditora.

Transakcijska tražnja za novcem je naglo porasla što se u kombinaciji sa slabljenjem kreditne aktivnosti banaka, u ekonomiji koja je bankocentrična, odrazilo na sistemske i specifične rizike likvidnosti te dodatno otežalo poslovanje banaka.

Stoga ne iznenađuju negativna kretanja u veličini i strukturama bilansne sume banaka tokom 2009. g.

Ova dinamika je inherentno samo pothranjivana potvrđujući postulate o dezinvestiranju kad bankari nastoje da redukuju leveridž, prvo prodajući aktivu i otplaćujući obaveze, a onda i dokapitalizujući se pod pritiskom supervizora.

Unificiranost ponašnja je problematičnija u kriznim vremenima negu u dobrim. Kad svi pojačavaju negativna očekivanja i odnos prema rizicima onda se stvari dodatno komplikuju umjesto da se ublažavaju.

U takvom ambijentu CBCG je bila prinuđena da vodi kontracikličnu politiku koja je podrazumjevala smanjenje stope obavezne reserve, koja je sada najniža u regionu, uvođenje olakšica za restruktuiranje kredita pod određenim uslovima zdravlja i stabilnosti, kao i olakšice za odobravanje novih kredita. Sve efekte mjera koje smo donosili nije moguće kvantifikovati ali ono što jeste moguće pokazuje cifru relaksacije bankarskog sektora u raspologanju 185,5 miliona Eur-a ili preko 6% BDP-a procijenjenog za 2009.

Sredinom drugog kvartala 2009.g. kriza povjerenja pokazuje znake prevazilaženja jer od tada bilježimo rast domaće i ino štednje u bankarskom sektoru. Bankarski sektor je pozitivno reagovao na mjere koje smo preduzimali tako da je, na agregatnom nivou, završio sa rastom kapitala i likvidnosti većim nego što je bio prije krize.

Ovo nijesu bili jedini izazovi sa kojima smo se suočili. Neki izazovi su sa krizom dobili na dimenzioniranosti. Dozvolite mi samo da ih spomenem:

- djelovanja prema nesolidnim bankama je znatno komplikovanije u uslovima krize i prenapregnutosti budžeta sa dodatnim zahtjevima sinhronizacije svih nosilaca politika;
- pitanje kvaliteta menadžmenta u bankama je mnogo izraženije i važnije u periodu krize;

- odnos home – host supervizora zahtijeva više pažnje pri čemu se ispoljavaju dodatna ograničenja fokusiranosti na sopstvene nacionalne okvire i lokalizaciju djelovanja;
- praktično djelovanje stranih banaka kao filijala koje komplikuje ostvarivanje kontraciklične supervizorske politike;
- iskoristivost istorijskih podataka i otežanost pogleda u budućnost kao ključnog aspekta razvoja supervizije na bazi rizika;
- pad kapitalnih priliva i neto tekućih transfera (posebno doznaka iz inostranstva) koji dodatno pogoršavaju nepovoljne bilanse plaćanja;
- pojačani pritisak na kapacitet institucija koji zahtijeva posebno upravljanje i prioritizaciju.

Stvaranje ambijenta za povratak investicionog ciklusa baziranog na osmišljenom usmjeravanju domaće i inostrane štednje uz jačanje njihove produktivne alokacije kombinovano sa ekonomski opravdanim javnim zaduživanjem i stimulisanjem investicija sa najvećom akceleracijom i multiplikacijom su, po meni, ključni izazovi u ovoj i sledećoj godini.

Za CBCG je ključno da poveća povjerenje u sistem kroz efikasnost supervizije koja obuhvata i efikasno rješavanje pitanja nesolidnih banaka.

Poseban izazov za CBCG je jačanje tržišne discipline u kontekstu finansijske stabilnosti te objedinjavanje svih subjekata ostvarivanja politike finansijske stabilnosti u koordinisani i sinhronizovani lanac.

Usmjerićemo se na jačanja kreditnog potencijala banaka kroz forme subordinisanog i drugog kreditiranja te rasta depozitnog potencijala uz uticaj na smanjenje sistemskih rizika.

U slučajevima ocjene potrebe na na bazi rizičnog profila insistiraćemo na pojačavanju dokapitalizacije banaka. Nećemo biti zatvoreni za stimulisanjem novih penetracija u bankarski sektor preko filijala stranih banaka ili licenciranja novih banaka sa visokim kvalitetom vlasništva za upravljanje rizicima kao dodatnoj mogućnosti jačanja potencijala i konkurentnosti.

Ali u svemu tome će najteže biti da organizujemo i motivišemo naše prenapregnute ljudske potencijale da ispolje dodatne kreativne napore i ponovo rade u pojačanom ritmu koji ne trpi rutinu. Ako napore u regionu udružimo na poljima od zajedničkog interesa kao što je: politika objelodanjivanja informacija banaka, zajedničkog nastupa prema finasijskim grupama, jačanja kriterijuma za menadžment banaka, centralizovanom modeliranju ili parametarizaciji prudencioni filtera.